

Asia: VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidätekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) vastasi kysymykseen ”Ei”, koska esitysluonnoksen mukainen sääntely on monin tavoin ongelmallinen. MLL pitää kuitenkin välttämättömänä sitä, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä säädetään, mikäli niitä käytetään sosiaalihuollon palveluissa. Ehdotetun säännöksen osalta katso seuraava vastauskohta.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

MLL pitää välttämättömänä sitä, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä säädetään, mikäli niitä käytetään sosiaalihuollon palveluissa. Ongelmallista ehdotetussa sääntelyssä on, että näkökulma koko sääntelyssä on vahvasti ikääntyneiden palveluissa, vaikka teknologisia ratkaisuja käytetään myös muiden ihmisryhmien palveluissa. Esityksessä tuodaan lyhyesti esille myös vammaisten ihmisten palveluita ja lastensuojelupalveluita, mutta hyvin vähäisessä määrin. MLL pitää ongelmallisena, että sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan yleistä säännöstä teknologisista ratkaisuista, mutta käytännössä sen valmistelussa on pohdittu lähes yksinomaan ratkaisuja ikääntyneiden kotihoitoon. Säännöksen perustelut ovat erittäin puutteelliset muiden ihmisryhmien osalta.

HE-luonnoksessa todetaan, että ”vuosina 2020–2023 toimineen Kotona asumisen teknologiat ikäihmisille ohjelman (KATI-ohjelma) loppuraportissa esitetään ikäteknologian käytön kansallinen malli. Malli on kuvaus siitä, miten teknologiaratkaisuja voidaan ottaa käyttöön ikääntyneiden henkilöiden kotona asumisen tukemiseksi.” HE-luonnoksessa arvioidaan kyseisen mallin pätevän yhtä lailla myös muissa sosiaalihuollon palveluissa. Vaikka kyseistä mallia voitaisiinkin soveltaa joltain osin myös muihin sosiaalihuollon palveluiden käyttäjäryhmiin, niin silti vaikutusten arviointi on oleellisen tärkeä jokaisen ryhmän erityisten tarpeiden vuoksi. MLL muistuttaa, että oikeus erityiseen suojeluun on erityinen, vain lapsille kuuluva oikeus, joka perustuu lapsen haavoittuvuuteen ja riippuvuuteen aikuisen huolenpidosta.

Esitysluonnoksen perusteella on vaikea hahmottaa, millaisia teknologisia ratkaisuja esimerkiksi eri lapsiryhmien tarpeisiin suunnitellaan, kehitetään tai käytetään. Kaiken kaikkiaan teknologisten ratkaisujen osalta lasten osalta tulee ottaa huomioon tietosuojan erityiset kysymykset sekä ratkaisujen turvallisuus nimenomaan lapsinäkökulmasta. Yleinen tietosuojanäkökulma ei tässä riitä. Lasten turvallisuus on tärkeä taata kaikissa palveluissa ja lapsen ikä- ja kehitystaso tulee huomioida myös teknologiosissa ratkaisuissa. Oleellinen kysymys on, että ratkaisut mahdollistavat ja tukevat lasten osallisuutta ja niiden kehittämisessä ja käytössä kuullaan lasten näkemyksiä ja kerätään palautetta, jonka pohjalta palveluita kehitetään. Oleellista on, että niiden käyttö on lapsille ymmärrettävää ja lasten ja huoltajiensa tulee tietää, mihin he esimerkiksi teknologisia ratkaisuja käyttäessään sitoutuvat. Lisäksi MLL korostaa kasvokkain tapahtuvien palveluiden merkitystä lasten osalta. Olennaisia kysymyksiä ovat myös teknologisten ratkaisujen eettisyys sekä lasten yhdenvertainen pääsy palveluihin, joita teknologiset ratkaisut eivät saa vaikeuttaa.

MLL painottaa, että lasten osalta koko perheen huomioivat palvelut ovat tärkeitä. MLL:n lasten ja nuorten puhelimen vuosiraportissa (https://www.mll.fi/wp-content/uploads/2025/04/MLL_LNPN_2024.pdf) korostetaan, että perheet tarvitsevat kokonaisvaltaista ja oikea-aikaista tukea, joka on integroitavissa omaan arkeen.

Esitysluonnoksen säännösehdotuksen sanamuoto siitä, että teknologisten ratkaisujen tulee soveltua käytettäväksi asiakkaan palvelussa ja vastata asiakkaan tarpeisiin, tulee lasten osalta selkeästi linkittää myös lapsen kasvatuksesta ja huollosta vastaavien tarpeisiin. Lapsi ei ole irrallaan perheestään ja palveluiden, myös teknologisten ratkaisujen, suunnittelussa ja käytössä tulee ottaa huomioon perhe kokonaisuutena. MLL muistuttaa lapsioikeuden keskeisestä periaatteesta eli perheyhteyden periaatteesta, joka korostaa lapsen huoltajien oikeuksien ja velvollisuuksien huomioon ottamista lapsen oikeudellisen aseman tarkastelussa.

Monet lasten ja nuorten puhelimeen yhteyttä ottaneet lapset ja nuoret ovat myös tuoneet esille, etteivät ole kokeneet saaneensa apua palveluissa. Avun hakemista vaikeuttavat tietämättömyys palveluista sekä osaamattomuus käyttää niitä, mutta myös pelko seurauksista sekä leimautumisesta. MLL korostaa, että teknologisten ratkaisujen käyttö ei vähennä sitä, että lapsilla tulee olla mahdollisuus hyvään ja arvostavaan kohtaamiseen sekä laadukkaaseen, juuri heidän erityisiin tarpeisiinsa vastaavaan apuun.

Koska lasten osalta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3.1 artiklan mukainen lapsen edun ensisijaisuus on olennainen arviointikriteeri myös teknologisten ratkaisujen käytössä, sen tulisi näkyä myös säännöstasolla (esim. viittaus SHL:n 5 §:ään). Teknologisen ratkaisun käyttöönotossa ja käytössä on huolehdittava siitä, että se on lapsen edun mukaista. Lapsen edun arvioinnin/määrittelyn premissit teknologisten ratkaisujen näkökulmasta tulee avata säännöksen perusteluissa. Ilman viittausta lapsen etuun pykäläehdotukseen kirjatut 2 momentin kohdat ovat selkeästi liian aikuiskeskeisiä. Myöskään sosiaalihuoltolain yleinen säännös lapsen edusta (5 §) ja siihen liittyen asiakkaan edusta (4 §) ei ole tässä yhteydessä riittävä ilman viittausta lapsen edun ensisijaisuuteen ehdotetussa säännöksessä. Lapsen edun mukaista ratkaisua teknologiossa ratkaisuissa tulee arvioida tarkemmin perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta, ottaen huomioon myös ihmisoikeusvalvontaelinten sekä esimerkiksi Euroopan tietosuojaneuvoston (EDPB) huomiot, tulkinnat ja kannanotot asiaan liittyen. Lapsen edun arvioimisen premisseissä tulee ottaa em. huomioon. Asia on tärkeä säännöksen soveltamisen kannalta.

MLL esittää huolensa siitä, että HE-luonnoksessa 39 §:ään (asiakassuunnitelma) ehdotettu uusi momentti ohjaa ajatusta liiaksi siihen suuntaan, että lähtökohtana on, että asiakkaan palvelutarpeisiin vastataan teknologisilla ratkaisuilla. Säännöksessä tulee selkeästi ilmaista, että

asiaa voidaan arvioida, mutta lähtökohta palveluiden järjestämisen tavassa on aina lapsen edun ja asiakkaan edun mukainen. Kyse on siis ”soveltuvin osin” teknologisilla ratkaisuilla asiakkaan palvelutarpeisiin vastaamisesta. Lasten osalta 39 §:ään ehdotettu 3 momentti perusteluineen jää epäselväksi.

HE-luonnoksessa todetaan sivulla 27, että ”lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä on mahdollista harkita sääntelytarpeita esimerkiksi rajoittamistoimenpiteiden näkökulmasta”. Asia jää epäselväksi ja herättää paljon kysymyksiä, mitä rajoittamistoimenpiteillä tässä tarkoitetaan ja miten se vaikuttaa lasten yksityisyyden suojan toteutumiseen.

Hallituksen esitysluonnoksessa on tuotu esille osiossa ”Lastensuojelu ja teknologian käyttö”, että huumekuolemien ennaltaehkäisyyn ja haittojen vähentämiseen tulee ennakkoluulottomasti kehittää ja pilotoida erilaisia teknologisia innovaatioita ja ratkaisuja myös nuorille huumeiden käyttäjille. HE-luonnoksessa esitetyt henkeä uhkaavien myrkytysten havaitsemiseen tarkoitetut teknologiset ratkaisut kuulostavat enemmänkin terveydenhuollon kuin sosiaalihuollon toimilta. Esitysluonnoksessa ne vaikuttavat irrallisilta ja niiden käyttöä tulee arvioida selkeästi tarkemmin sosiaalihuollon palvelujen yhteydessä.

MLL kritisoi sitä, että esitysluonnoksessa todetaan lastensuojelun teknologisten ratkaisujen sääntelytarpeiden kuuluvan lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistukseen. MLL korostaa, että käsillä olevan esitysluonnoksen on ilmeisesti tarkoitus nimenomaan olla se säännöskokonaisuus, jossa luodaan perusteet ja lähtökohdat teknologisten ratkaisujen käytölle sosiaalihuollossa, myös lastensuojelussa. Varsinainen perusta sekä premissit teknologisten ratkaisujen käytölle tulee kirjata sosiaalihuoltolakiin.

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

MLL vastasi kysymykseen ”Ei”, koska esitysluonnoksen mukainen sääntely on monin tavoin ongelmallinen. MLL pitää kuitenkin välttämättömänä sitä, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädetään, mikäli sitä käytetään. Ehdotetun säännöksen osalta katso seuraava vastauskohta.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

MLL pitää välttämättömänä sitä, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädetään, mikäli sitä käytetään. Ehdotettu säännös on kuitenkin liian ylimalkainen ja tulkinnanvarainen. Lisäksi säännöksen perustelut ovat lasten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta liian suppeat ja epäselvät.

Ihmisoikeusvalvontaelimet ovat ottaneet kantaa lasten tekniseen valvontaan lasten oikeuksien näkökulmasta erityisesti suljetuissa laitoksissa, kouluissa ja muissa hoito- tai kasvatustoimintaympäristöissä. YK:n lapsen oikeuksien komitea on painottanut, että kaikki valvontamenetelmät, kuten kameravalvonta, on toteutettava lapsen ihmisarvoa kunnioittaen ja tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaatteita noudattaen. Tekninen valvonta ei saa loukata lapsen yksityiselämän suojaa, joka on turvattu lapsen oikeuksien yleissopimuksen 16 artiklassa. Komitea

toteaa yleiskommentissaan nro 25 (digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista), että kaikessa lasten digitaalisessa valvonnassa ja siihen liittyvässä automaattisessa henkilötietojen käsittelyssä tulisi kunnioittaa lasten oikeutta yksityisyyteen. Valvontaa ei saa harjoittaa rutiininomaisesti, umpimähkäisesti tai lapsen tietämättä tai erittäin nuorten lasten tapauksessa heidän vanhempansa tai huoltajansa tietämättä. Valvontaa ei myöskään saa harjoittaa kaupallisissa ympäristöissä tai koulutus- tai hoitoympäristöissä ilman, että olisi oikeutta vastustaa sitä. Valvonnassa täytyy aina ottaa huomioon ne tarjolla olevat keinot, jotka saavuttavat halutun tarkoituksen kajoeten yksityisyyteen mahdollisimman vähän (kohta 75).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuim (EIT) on oikeustapauksissaan linjannut periaatteita, jolloin kameravalvonta voi rikkoa EIS 8 artiklaa: esim. valvonta ei perustu lakiin tai laissa ei ole riittäviä takeita yksityiselämän suojasta, valvonta on salaa toteutettua ilman asianmukaista tiedottamista tai suostumusta, valvonta on jatkuvaa ja kohdistuu yksityisiin tiloihin, kuten kylpytiloihin tai valvonta ei ole oikeasuhtaista suhteessa sen tarkoitukseen. Edellä mainitut periaatteet koskevat myös lapsia. Erityisesti lasten kohdalla valvonnan oikeasuhtaisuuden ja laillisuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon heidän erityinen suojelutarpeensa.

Euroopan kidutuksen vastainen komitea (CPT) on toistuvasti tarkastellut lasten ja nuorten laitoksien kameravalvontaa ja korostanut, että valvonnassa tulee välttää kuvaamista esim. pesu- tai wc-tiloissa sekä myös sitä, että kameravalvonta ei korvaa riittävää henkilökunnan läsnäoloa.

Esimerkiksi Suomen osalta CPT on edellyttänyt, että valvontakäytäntöjä arvioidaan yksityisyyden suojan näkökulmasta. CPT:n raportissa Suomelle (CPT/Inf (2021) 7) CPT suositteli, että henkilökohtaisen valvonnan tasoa lisätään lastensuojelulaitoksessa, sillä kameravalvonta ei korvaa suoraan henkilökohtaista läsnäoloa (Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 7 September to 18 September 2020).

Voidaankin todeta, että kameravalvonta voi olla käytössä lasten osalta vain tietyin ehdoin. Valvonnan tulee olla välttämätöntä ja oikeasuhtaista, valvonnalla tulee olla selkeä oikeudellinen perusta ja sen on oltava tarkoituksenmukaista, valvonnassa on kunnioitettava lasten yksityisyyttä ja ihmisarvoa ja lasten ollessa valvonnan kohteena on noudatettava erityistä huolellisuutta ja suojelua. Lisäksi lapsilla tulee olla käytettävissään riittävät, tehokkaat ja ymmärrettävät oikeussuojakeinot asiaan liittyen.

Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut kantaa kameravalvontaan esim. ratkaisussaan (EOAK/4138/2/09, 31.12.2010). EOA:n mukaan kameravalvonta voi tietyin edellytyksin olla mahdollista, jos valvonta- ja huolenpitotehtävä sitä edellyttää. Lasten yksityisyyden suojan kunnioitusta koskeva velvoite edellyttää mielestäni kuitenkin mm., ettei kameravalvontaa uloteta lasten omiin huoneisiin eikä esimerkiksi peseytymis- ja saniteettitiloihin. Oma huone on lastensuojelulaitoksessa asuvalle lapselle paikka, jota voidaan pitää lapsen yksityiselämän suojan ja kotirauhan suojan piiriin kuuluvana alueena.

EOAn mukaan eristämistila on yksityisyyden suojan näkökulmasta erityisasemassa, sillä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalla on erityinen huolenpitovastuu eristettynä olevan lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Lain mukaan eristetyn lapsen huolenpidon tulee olla jatkuvaa. Tällainen lakiin perustuva jatkuva huolenpitovastuu oikeuttaa myös teknisin apuvälinein tapahtuvan valvonnan. Hyväksyttävyyteen vaikuttaa olennaisesti myös se, että eristämisen edellytysten vuoksi eristetty lapsi on erityisen turvan tarpeessa sekä se, että eristämiselle on tietty laissa määritelty enimmäisaika, joka ei jatkuvan valvonnan näkökulmasta ole kohtuuttoman pitkä. Tekninen valvonta

ei EOAn mukaan voi kuitenkaan korvata hoito- ja kasvatushenkilökunnan käyntejä eristetyn lapsen luona.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on todennut lastensuojelun sijaishuollon toimintayksikköön liittyvän epäkohtailmoituksen perusteella, että toimintayksikössä ei oltu suhteellisuusperiaatteen mukaisesti käyttänyt ensisijaisesti muita, vähemmän lasten yksityisyyteen kajoavia keinoja turvallisuuden parantamiseksi toimintayksikössä ennen kamera- ja kulunvalvontaan turvautumista. AVIn mukaan lasten huoneiden oviin ja ikkunoihin asennetut kulunvalvontalaitteet eivät noudattaneet sijaishuollon toimintayksikössä suhteellisuusperiaatetta. (ISAVI/9131/2021).

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi asiakkaalta pitäisi pyytää suostumus ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

MLL pitää HE-luonnoksen kappaletta 2.6 epäselvästi kirjoitettuna. Perustelut asialle on kirjoitettu siltä pohjalta, että ne tukevat näkökulmaa, jossa asiakkaan suostumusta ei tarvita ja samalla vähättelevät asiakkaan suostumuksen merkitystä ja pitävät sitä jopa haitallisena asiakkaan oikeuksien toteutumisen kannalta. Se, miksi asiakkaan suostumus on niin ongelmallinen nimenomaan asiakkaan edun toteutumisen kannalta, ei käy esitysluonnoksesta ilmi. HE-luonnoksessa kuitenkin tuodaan selkeästi esille nk. informed consent -menettelyä sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnissa. MLL muistuttaa, että kyseisen doktriinin on nimenomaan tarkoitus varmistaa potilaan/asiakkaan riittävää informointia, jotta hän voi tehdä itseään koskevan tietoisin päätöksen. Tutkijat ovat korostaneet, että tietoinen suostumus on enemmän kuin pelkkä oikeudellinen velvoite tiedonantoon ja suostumuksen saamiseen, sillä doktriinina se kiinnittyy yksilön autonomiaan, ihmisarvoon ja itsemääräämisoikeuteen. HE-luonnoksessa painotetaan myös asiakkaan itsemääräämisoikeutta. MLL korostaa, että lähtökohta alaikäisen itsemääräämisoikeudelle on toinen kuin täysi-ikäisellä, jonka oikeustoimikelpoisuutta ei ole rajoitettu (ks. asiassa Toivonen, Korkman, Laajasalo & Pollari: Oikeudellinen ikärajasäätely käyttäytymistieteellisen tiedon valossa. Defensor Legis 4/2022). Tätä olisi tullut tarkastella tarkemmin esitysluonnoksessa.

Iso ongelma kappaleessa 2.6 on, että siinä yhdistetään kaikki erilaiset teknologiset ratkaisut, joita sosiaalihuollon palveluissa tai toimintayksiköissä voitaisiin käyttää. Osa näistä palveluista saattaa olla sellaisia, jotka ovat asiakkaan turvallisuuden ja/tai kasvun ja kehityksen turvaamisen kannalta välttämättömiä ja niiden järjestäminen ilman asiakkaan suostumusta voi joissain tilanteissa olla tietyille asiakkaalle perusteltua (ks. esim. EOAK/4138/2/09, 31.12.2010 suostumuksen merkityksestä lastensuojelussa).

Merkittävä osa teknologisista ratkaisuista vaikuttaisi kuitenkin olevan muunlaisia ratkaisuja, jotka lähinnä korvaavat kasvokkaisia palveluita ja saattavat ammattilaisten mielestä helpottaa asiakkaan arkea. Tällaisen teknologian hyödyntäminen ilman asiakkaan suostumusta hänen palveluissaan ei ole

perusteltua. Näissä tilanteissa lähtökohtana tulisi olla, että teknologian hyödyntäminen asiakkaan palveluissa ei ole asiakkaalle pakollista vaan vaihtoehtoista muun tyyppisen palvelun kanssa.

MLL muistuttaa tässä yhteydessä tietosuojalain velvoitteesta, jonka mukaan, kun henkilötietoja käsitellään tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun suostumuksen perusteella ja kyseessä on tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 25 kohdassa tarkoitettujen tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen suoraan lapselle, lapsen henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos lapsi on vähintään 13-vuotias (5 §).

Pidättekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Mikäli teknistä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa järjestetään, siitä on säädettävä lailla. MLL korostaa, että tulee tarkkaan arvioida perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta, miten ja missä tilanteissa tekninen valvonta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa olisi ylipäättään tarpeellista ja mahdollista.

MLL nostaa esille, että esitysluonnoksessa oli tarkasteltu hyvin ohuesti tilannetta, jossa esimerkiksi yhden henkilön vuoksi sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa järjestetään kameravalvonta. Esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa yhden henkilön taipumus vahingoittaa itseään vaikuttaa siihen, että myös kaikkia muita yksikön asukkaita valvotaan kameravalvonnalla yhteisissä tiloissa, vaikka heidän osaltaan tarvetta kameravalvontaan ei olisi. Asiaa tulisi tarkastella kollektiivisesta näkökulmasta suhteellisuusperiaatteen kannalta.

Lastensuojelun osalta eduskunnan oikeusasiamies on ottanut kantaa laitoksen yleisissä tiloissa tapahtuvaan kameravalvontaan, jolla EOAn mukaan ei puututa yhtä voimakkaasti lapsen yksityisyyteen kuin valvonnalla eristämistilassa tai lapsen omassa huoneessa. Puuttumista ei voida kuitenkaan EOAn mukaan sulkea pois. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että yksityiselämä on väljä vyöhyke, jota ei voi määritellä tyhjentävästi. Julkisessa ulottuvuudessa on tuomioistuimen mukaan olemassa yksilön ja muiden välinen vuorovaikutusvyöhyke, joka saattaa kuulua yksityiselämän piiriin. Sen vuoksi pelkästään sillä perusteella, että tietyt toimenpiteet tapahtuvat kodin tai vastaavien yksityisten tilojen ulkopuolella, ei tuomioistuimen ratkaisun mukaan voitu sulkea pois sitä, että näillä toimenpiteillä oli mahdollista puuttua henkilön yksityiselämään. Laitoksen yleisissäkin tiloissa kameravalvonnalle tulee EOAn mukaan olla perusteltu syy ja kameravalvonnan sekä sen syyn tulee olla kaikkien tiedossa. (EOAK/4138/2/09, 31.12.2010).

Eduskunnan oikeusasiamies totesi ratkaisussaan (EOAK/5377/2018, 20.5.2019), että kameravalvonnan järjestämisessä on noudatettava suhteellisuusperiaatetta. Tällöin on arvioitava, voidaanko kameravalvonnan sijasta käyttää muita lapsen yksityisyyttä paremmin huomioivia keinoja. EOA korosti, että kameravalvonnan järjestämisellä ei voida korvata puutteellisia, sijoitettujen lasten hoidontarpeeseen vastaamattomia henkilöresursseja. EOA oli tarkastuskäynnillään kiinnittänyt huomiota siihen, että jokainen lapsen huoneensa ulkopuolella ottama askel tallentuu videolle. EOA ei pitänyt hyväksyttävänä näin laajan kameravalvonnan järjestämistä lapsen kodiksi tarkoitettussa tilassa ja sen ympäristössä. Lastensuojeluyksikön lapset olivat kertoneet tarkastuksessa, että laitoksessa on kaikissa yleisissä tiloissa kameravalvonta. Nauhoitus alkaa heti, kun kamera havaitsee

liikettä. Lapset eivät voineet poistua omasta huoneestaan ilman, että kaikki heidän liikkeensä tallentuvat videolle. Lapset kertoivat, että kamerat ovat ulkona talon takana ja yleisissä tiloissa. Lapset eivät tienneet äänittävätkö kamerat. (EOAK/5377/2018, 20.5.2019).

Kuten esitysluonnoksessa todetaan, osa aluehallintovirastoista on todennut, että sosiaalihuollon yksikössä asiakkaan oman huoneen lisäksi yksikön asiakkaiden käyttöön tarkoitetut yhteiset tilat kuuluvat kotirauhan ja yksityiselämän suojan piiriin. Aluehallintovirastot katsovat, että asiakkaan oma huone ja yksikön asiakkaiden käyttöön tarkoitetut yhteiset tilat muodostavat yhdessä asiakkaan kodin, minkä vuoksi myös yksikön yhteisissä tiloissa on annettava asiakkaalle mahdollisuus toteuttaa yksityiselämän piiriin kuuluvia toimintoja ilman, että hänen yksityisyyttään loukataan oikeudettomalla kameravalvonnalla. Itä-Suomen aluehallintovirasto on todennut päätöksessään, että lastensuojelun sijaishuollon toimintayksikössä kameravalvontaa on mahdollista toteuttaa toimintayksikön ulko-ovilla ja piha-alueilla asiakasturvallisuuden varmistamiseksi silloin, kun se on välttämätöntä, eikä asiakasturvallisuus ole muilla keinoin varmistettavissa. AVI myös korosti, että kameravalvontaa ei pidä käyttää lasten kasvatuksessa tai arjen ristiriitatilanteiden selvittämisessä (ISAVI/9131/2021).

Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen

Katso soveltuvin osin MLL:n vastaus lausunnon kohdassa 2 ja 4, jossa käsitellään kameravalvontaa osana teknistä valvontaa sekä teknistä valvontaa sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa.

Pidättekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Kaikki MLL:n lausunnon aiemmissa kohdissa esille tuomat näkökulmat huomioiden, MLL pitää tärkeänä, että mikäli teknologiaa hyödynnetään, sitä on tärkeää käsitellä asiakasprosessissa. MLL korostaa, että lähtökohta tulee olla asiakkaan tarpeessa ja hyödyssä. Teknologia ei voi säästötoimenpiteenä korvata kasvokkaisia palveluita eikä esimerkiksi lasten osalta aikuisen läsnäoloa. Lasten osalta teknologisten ratkaisujen käytön tulee olla lapsen edun näkökulmasta perusteltua.

Jos ei, voitte esittää, miksi arviointivelvollisuudesta ei tulisi säätää.

-

**Pidättekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-
auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?**

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

-

Pidätekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

-

Jos kyllä, mitä tehtäviä ne olisivat ja millä teknologialla henkilöstötarvetta voitaisiin vähentää?

-

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

-

Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

MLL:n mielestä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tulee kehittää asiakkaiden tarpeiden ja etujen mukaan, eikä teknologia ja yksityisten yritysten voitontavoittelu edellä.

Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

Hallituksen esitysluonnos on laadittu ikäihmisten näkökulmasta, vaikka tarkoituksena on, että teknologisia ratkaisuja käytetään myös muiden ihmisryhmien sosiaalipalvelujen toteuttamisessa. Onkin ongelmallista, että esitysluonnos ei sisällä lainkaan lapsivaikutusten arviointia, vaikka esitys koskee myös monia alaikäisiä sosiaalihuollon asiakkaita. Ks. lausuntomme edelliset vastaukset.

Helsingissä 27.5.2025

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Esa Iivonen, vaikuttamistyön johtaja

Kirsi Pollari, erityisasiantuntija

Pollari Kirsi

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry